

Juryrapport van de vertaalwedstrijd 2018 van de Sectie Russisch van Levende Talen

Voor de Levende-Talen-Vertaalwedstrijd-2018 was – anders dan vorig jaar – gekozen voor poëzie, en wel voor het gedicht “Воспоминание о вечере в Амстердаме» van de Russische symbolistische dichter Константин Дмитриевич **Бальмонт** (1867-1942), waarin weemoedig en impressionistisch wordt teruggedacht aan een avond in Amsterdam, met zijn carillons, kerken en grachten. Zesentwintig regels lang laat Bal'mont ons meemijmeren in drievoetige jamba's, met soms een extra onbeklemtoonde lettergreep aan het eind. Opvallend is het rijm dat meestal op een beklemtoonde “a” steunt, soms op een “o” plus een enkele “ы”. Opvallend zijn ook de vele klankherhalingen binnen de regels, zoals in “церковным зво^{на}м” en “И ласков^ым, и алым”, waarin алым zelfs een gedeeltelijk anagram is van ласковым.

In het regelmatige metrum en de herhaalde a- en o-klanken kan men het verlokkengebeier van de klokken horen, en dat kan in dit gedicht niet veronachtzaamd worden.

De deelnemende vertalers stonden voor de taak dit ritmisch klankenspel om te zetten in een Nederlands equivalent. Zes kandidaten hebben zich eraan gewaagd, de jury kende hen alleen als de nummers 1, 2, 3, 4 5 en 6.

Het gemakkelijke aan dit gedicht is dat het referentieel geen problemen biedt: iedere Nederlander kent het gepresenteerde beeld van Amsterdam, al was het maar uit Wim Sonnevelds lied «Aan de Amsterdamse grachten». Maar die vreselijk korte regeltjes, waarin ook nog eens lidwoorden hun ritmische plaatsje in de vertaling wensen, dat suggestieve metrum en de rijke klankherhalingen, dat alles maakt de vertaling van Bal'mont een echte uitdaging. Men heeft van alles geprobeerd: een versvoetje meer, een versvoetje minder, de geest – die toch al ziek was – wegvertalen, de niet gemakkelijk te duiden лоно omzetten in iets anders, het rijm opofferen, ... De jury heeft met bewondering genoten van de geëtaleerde vindingrijkheid. Zo bood vertaler No.1 veel treffend klankenspel in k-rijke woorden:

“... stil Amsterdam, Met klanken, klokken, kerken”;

No.3 exploiteerde de oo in:

“In loom gedroom verloren, Bij avondrood, zo prachtig”;

No.4 deed dat met de o en oo in:

“... en van torens, Waar, dronken van zijn dromen”

en No.5 liet klokken met veel a's beieren in zijn:

“in klare samenzang”.

Wat het metrum betreft was vertaler No.6 heel vrij, of losjes, en liet een drievoetige jambe volgen door een tweevoetige amfibrachus:

“Met zangerige tonen Van kerkklokkentonen!”.

Ook No.2 was erg creatief met het metrum, getuige de eerste, niet-jambische, regels:

“O, stijl Amsterdā, Bim, bam, bim, bam, Zingen je oude klokken, Die me blijven verlokken!”

Vertaler No.3 heeft de drievoetige jambe wel weten te behouden:

“Hij wil zijn klacht in woorden Lang kreunend laten horen, Bij beierende torens,”

op een enkele inbreuk na in:

“Door geen getij verstoorde, Roerloos vermoeide grachten.”

Ook No.4 gebruikte drievoetige jambes met enkele dissonanten, zoals:

“Die zijn als vlakke krekken, Hun schoot dor, zonder leven. Laat gaat de zon er onder,”

terwijl No.1 en 5 een perfecte regelmaat vertoonden.

Het streven naar behoud van de rijke klankharmonie lijkt bij alle deelnemers soms zwaarder te hebben gewogen dan de inhoud van de woorden, zoals in No.1 voor regel 19 van het origineel:

“verknocht aan wanen”

Voor regel 8/9:

“Naar quasi blakke werven”
en voor 20/21:
“Een zieke ziel vergeefs Zijn grieven niet kan staken”.
No.2 had regel 11 vertaald als:
“Naar je grachten met hun bodems, dood,”
en de regels 21/22 als:
“Kreunend en niet zonder kritiek,”;
No.3 gaf de regels 8-10 weer als:
“Roerloos vermoeide grachten”
en regel 19 als:
“Waar, van het smachten klam,”
No.4 vertaalde de regels 8-10 met:
“Lui dromende kanalen”
en No.5 probeerde dat met:
“die hoopvol op mij wachten, met levenloze armen”
No.6 ten slotte gaf:
“moe-achtige opstuwingen”
voor regel 8, en vertaalde 20/21 door:
“Daar maakt een gekwelde geest Aan zijn dromen gewijd Een verwijt,”.
Qua klank meestal heel treffend, maar inhoudelijk minder goed te volgen dan het origineel.

Wie de woordelijke tekst niet op de voet volgt, maar de betekenis- en sfeerelementen wat dooreenroert en in andere woorden weet te vatten, komt tot verrassend mooie regels, waarin het klankenspel niet verdwijnt, zoals in No.1:

“En lome, trage grachten”
voor letterlijk “in dromen verzonken grachten”;
No.4 had:
“Waar, dronken van zijn dromen”,
waar het Russisch “overgegeven aan dromerijen” heeft, of No.5:
“je bruggen, bogen, balken”
en
“meedeint op de klanken”
voor respectievelijk “Over droefgeestige bruggen, Over vensters en bogen” en “En met eeuwig gebeier”.
Erg fraai was de keuze van No.5 voor:
“naar jouw gewijde klanken”,
waarin “gewijde” het Russische церковным reflecteert: niet hetzelfde als “kerkelijk” maar perfect passend in karakter en ritme.

Een winnende vertaling wordt gekenmerkt door een constante versvoet, veel klankherhalingen in rijm en daarbuiten, een poëtische en impressionistische sfeer, een sensitieve woordkeus en de nodige vrijheid in expressie. En daarbij hoeft natuurlijk niet op elk slakje zout gelegd te worden. De jury is unaniem tot het oordeel gekomen dat vertaling No.5 het best aan deze criteria voldoet.

was getekend, de jury, bestaande uit Aai Prins (voorzitter), Eric Metz en Wim Honselaar